

kel, vagy épp a baloldali populizmussal (utóbbit lásd, Szlovákiában, R. Fico regnálásával). A populizmus idegenellenes éle keleten, ahol elmaradt a globális migráció begyűrűzése, a „jóléti sovinizmus” jegyében a végképp kevés sikerű politikai osztály mellett az autochton kisebbségek – az átalakításban hatványozottan vesztes, eltartásra szoruló vagy kriminalizálódó romatársadalom, a több országra elosztva periferizálódott kisebbségi albánok vagy a Kárpát-medence éppenséggel versenyben maradt magyarsága – ellen irányul. Ez karakteres eltérés a nyugattal szemben. A roma népeség elutasításának politikáját – gyűlölet szintjén – egyébként egyre inkább a szélsőjobb látszik magához ragadni, amivel jelentős politikai sikereket ér el (Bulgária, Magyarország). A magyarországi szélsőségek szimbolikus „zsidózása” lényegében a globalizációt veszi célba az amerikai–izraeli „világ-összeesküvés” nevesítéseként, közben azért ütve egyet-egyét a holokausztaáldozatok emlékéen is. A motívumhasználat egyébiránt épp az ellentéte a nyugati, belpolitikai indíttatású muszlimellenességgel párosult Izraelre történő voksolásnak.

A jobboldali populizmus erősödő szövetsége a szélsőségekkel, ami az elhúzódozó pénzügyi válság vonzásában ma már nyugaton is fenyeget, felidézheti akár egy patológikus társadalom kialakulásának rémképét is. Elkerülhető-e egy ilyen jövő? Biztató jelenség, hogy ahol eddig a populisták kormányrúdhöz jutottak, szükségképp leszerepeltek a társadalom számára végső soron ellenszenves intézkedéseikkel, elszigetelődésükkel. Látni való, csak ellenzéki szerepkörben jutnak sikerre. De ezalatt hathatósan mérgezik a társadalmi légkört.

(A tanulmány a Südost-Europa-Gesellschaft 2012 májusában az Evangélikus Akadémia tutzingi konferenciáján tartott előadás szerkesztett változata. A Bécsben működő szerző könyvterjedelmű munkája a témában: *Rechtspopulismus in Europa – vergängliches Phänomen oder auf dem Weg zum politischen Mainstream?* Berlin 2010.

Komáromi Sándor

Populizmus és euroszkepticizmus Délkelet-Európában 1989 után

Mehler, Daniela – Petrovic, Ksenija – Bieber, Florian: Populismus und Euroskeptizismus in Südosteuropa seit 1989. = Südosteuropa. 60. Jg. 2012. No. 2. 152–166. p.

A folyóirat tematikus számot állított össze a jénai Fr. Schiller Egyetemen a témában tartott doktoriskolai szimpózium alapján. A témavezető F. Bieber, a grazi Karl Franz Egyetem tanára, a két doktorandusszal közösen írt anyag egyben a tematikus összeállítás bevezető tanulmánya.

*

Az azonos címmel megrendezett szimpózium a megkülönböztető jelzót nem feltétlenül használva – a *Südosteuropa Mitteilungen* szintén ismertett tanulmányával rokon értelemben és részletezéssel – a jobboldali populizmust tárgyalja, melynek döntő elemeként emeli ki az euroszkepticizmust. Az itt artikulált, talán vitatható meglátás lényege az: ezt a populizmust populizmust keleten éppen az EU-távlat körvonalazódása hívta életre. Indításként a tanulmány tünet értékkel idézi a legutóbbi bakui Eurovíziós Dalfesztiválon előadott montenegrói versenyszám provokatív címadását: „Euro Neuro”, és a nyíltan EU-ellenes tüntetések sorát, nem is a keleti bővítés országainak térfeléről, hanem egyelőre csak a csatlakozás ígéretével ígéretével élő övezetekből. Ám leginkább épp a felvételre váró országok társadalmában nyer teret a bizalmatlanság, a gyanakvás az „elitek biznisze”, a nemzeti érdekek „kiárúsítása” irányában. (Néhol ugyan az EU és/vagy az ENSZ bent van vagy darabig bent volt: Bosznia-Hercegovina, Koszovó.) Csatlakozás előtt mindenesetre a problémák kívülről felnagyított érzékelése, a tömegek részéről az elnyúló, passzív várakozás s maga az „alternatívátlanosság” túréskényszere kap szerepet.

A bőséges szakirodalom régóta megkülönböztet „méréselt” és „radikális” euroszkepticizmust. Az első csupán kritikával illeti a szisztémát, vitatja a brüsszeli elvárásokat, a másik ezzel szemben egyenesen elutasítja a politikai elit által akármennyire is óhajtott európai integrációt vagy az adott ország taggá válását az integrációban. Egyik is, másik is a populista módra jelszóvá üresített nemzet fogalom alapján áll, szkepticizmusa, illetve elutasító gesztusa a nemzeti partikularizmus kifejezése. Populista pártok: a változatok egyikét vagy azok elegyét felvállaló, az „alul” lévőket” képviselve magával a politikai elittel szemben álló pártszerveződések, melyek az elittel esetleg közlekedő nemzeti elvű erőkkkel nem téveszthetők össze, miközben a „nemzeti” idea rögeszmésen hangsúlyos számukra. (A nacio-

nalista szélsőségeseknek maga a demokratikus berendezkedés is útjukban állván, amitől a populisták szintén távol állnak.) Különböző pártok, eltérő társadalmi környezetben és más-más politikai örökség talaján természetesen sohasem képviselnek képletszerűen „tisztá”, még kevésbé változhatatlan programokat. Pártok eszmei, világnézeti átalakulására és elegyes arculatformálására – a Horvát Demokratikus Közösségtől a Polgárok Bulgária Európai Fejlődéséért pártjáiig – sok-sok példa áll rendelkezésre. A jobboldali populizmus populizmus az egyébként jobbára periferikus baloldali populisták irányában sem határolható el élesen; jelentősebb ilyen irányzatú, persze euroszeptikus erő a jelenlegi görög válság nyomán jelent meg (Egyesült Szociális Front, SYRIZA), a diktatúrákból túlélő kommunisták ritkán nyomnak bármit is a latban.

A populista szélsőségesség jelentkezése természetesen nem nyomja el a csatlakozási távlat híveinek pozitív várakozását, illetve a csatlakozott régiók elégedettségét. A csatlakozandók csalódására esetleg a keleti bővítés lelassulása szolgál. A várakozásokat vagy az elégedettséget illetően, mint azt az „eurobarométer”-mérések jelzik, mutatkoznak ugyan hullámzások egy-egy ország és Brüsszel eseti vitái (mint például Horvátország kapcsán a Gotovina-per) nyomán, a görbék azonban nem váltanak át visszafordíthatatlan negativitásba. A populista pártok választási sikerei eredményei egyébként az utóbbi időben éppen hanyatlóban vannak Romániában, Szerbiában, Bulgáriában, illetve stagnálnak Horvátországban (lásd összehasonlító eredménygörbék 2007/08-tól megközelítőleg máig). Megindult ezzel szemben középre nyomulásuk, és a diszkurzusuk továbbra is áthatja a kommunikációt. Egyúttal a politikai térkép és a diszkusszió állandó változásban van. Az Európát átfogó válság a közeljövőben tovább erősítheti az euroszeptikus hangokat.

A tematikus folyóiratszám tulajdonképpen érdekességét a részletfeldolgozások adják: egy-egy országtanulmány (Bulgária, Szerbia, Moldova; utóbbi vonatkozásban sajátos fénytörésben jelenik meg az euroszeptikus vonulat – az orosz lakosság szemhatárán), egy lengyel–bolgár–horvát összehasonlító elemzés vagy az Európai Parlamentben képviselt jobb-közép és populista pártok egymás közötti kommunikációjának bemutatása.

Komáromi Sándor

Ki húz hasznot a fehér köpeny viseléséből? Nemi különbségek a „foglalkozási állampolgárság” tekintetében az indiai származású orvosok körében

Murti, Lata: Who benefits from the white coat? Gender differences in occupational citizenship among Asian-Indian doctors = Ethnic and Racial Studies, 2012, 35. Vol, 2012, 12. No, 2035–2053. p.

Az Egyesült Államok társadalmi hierarchiájában az indiai származásúak az USA-ban született fehéreknél alacsonyabb státusban helyezkednek el. A foglalkozások közötti rangsorban, az orvosok viszont, kiemelkedően magas helyen szerepelnek. Ennél fogva, az indiai származású orvosok magas társadalmi státuszt élveznek, miután kiderül róluk a foglalkozásuk. Ugyanakkor, még az ő esetükben sem mindegy a nem. Az indiai származású női orvosok kevésbé megbecsültek a férfiaknál, mivel a társadalom egészére jellemző, hogy a férfiakat előbbre helyezi a nőknél.

Az imént elmondottakra kiváló példa Ddr. Smitha Bhalala is, akit jellemző módon gyermekkorában sötét tónusú bőrszíne, és olajos göndör haja, míg felnőtt korában (miután orvosként kezdett praktizálni) női mi-voltja miatt ért hátrányos megkülönböztetés.

A tanulmány ötvenkét, Dél-Kaliforniában élő, első, vagy második generációs indiai származású orvossal készült interjú alapján íródott. Az interjú során a megkérdezetteknek alapvetően két kérdésre kellett választ adniuk:

1. Mi volt az oka, hogy éppen az USA-ban kívántak praktizálni?
2. Tapasztaltak-e bármilyen hátrányos megkülönböztetést, etnikumuk, és/vagy nemi hovatartozásuk miatt?

A második kérdés első sorban a betegekkel, kollégákkal, illetve az egészségügyi szervezetekkel kapcsolatos interakcióikra, valamint a szakmán kívüli, hétköznapi világban megélt tapasztalataikra vonatkozott.

A válaszokból lesűrhető egyik általános tapasztalat azt mutatja, hogy az indiai származású férfi orvosoknak ugyanazokkal az előítéletekkel kell szembenézniük, mint fekete, vagy latin társaiknak, egészen addig, amíg fény nem derül a foglalkozásukra.

Volt olyan orvos, akit csak azért állított meg a rendőr, mert szürkület után egy nagyon gazdag, jobbára fehérek lakta környéken autózott, volt, akit a feketékre jellemző köznapi viselete miatt igazoltattak, stb. Ám, amint kiderült, mivel foglalkoznak ezek a férfiak, azonnal útjukra engedték őket. Sőt, ha történetesen kisebb szabálysértéseken érték őket (lejárt jogosítvány, tiltott helyen való parkolás stb.), még afölött is szemet hunytak.